

AMIR TEMURNING ANQARA JANGIDA QO'SHIN TUZILISHI

*Islom Sultonov Azamat o'g'li**Tarixchi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Amir Temur boshchiligidagi qo'shnlarning 1402-yilgi Anqara jangida (Turkiya) tuzilishi, jang oldidan harbiy strategiya va taktikasi, qo'shnlarning tuzilma birliklari, ularning joylashuvi hamda jangning natijaviy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda tarixiy manbalar, xususan Sharafiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asari va boshqa tarixiy solnomalarga tayanilgan. Maqola Temuriylar davrida harbiy san'at va boshqaruv tizimining yuksak darajada rivojlanganligini yoritadi.*

Kalit so'zlar: *Amir Temur, Anqara jangi, Yildirim Boyazid, harbiy strategiya, qo'shin tuzilishi, "Zafarnoma", turk-sultonlar, Temuriylar davlati.*

Amir Temur (1336–1405) — Markaziy Osiyo tarixidagi eng buyuk sarkardalardan biri bo'lib, o'z davrida harbiy san'at va davlat boshqaruvi tizimini mukammal darajaga ko'targan. 1402-yil yozida sodir bo'lgan Anqara jangi Temuriylar tarixidagi eng yirik harbiy to'qnashuvlardan biri bo'lib, unda Temur sulton Boyazid Yildirim (Osmonga Sultonligi hukmdori) ustidan hal qiluvchi g'alabaga erishgan. Mazkur jang nafaqat siyosiy jihatdan, balki harbiy tashkilot va strategiya nuqtayi nazaridan ham o'rganishga arzigulik tarixiy hodisadir.

Anqara jangi (1402-yil 20-iyul) Amir Temur (Temurlang) va Usmonli sultonligi hukmdori Boyazid I Yildirim (Yashinchaqnar) o'rtasidagi ulkan to'qnashuv bo'lib, Turkiyaning Anqara shahri yaqinidagi Chubuk tekisligida (Chibukobod) sodir bo'lgan. Bu jang Temuriy imperiyasining cho'qqisi sifatida tarixda muhim o'rin egallaydi, chunki u Usmonli imperiyasini vaqtincha parokanda qilib, Yevropa va O'rta Sharq siyosiy muvozanatini o'zgartirdi. Temur qo'shini jangda ustunlikka erishgan bo'lsa-da, bu g'alaba uning yurishlaridagi harbiy tuzum va strategiyaning natijasi edi. Quyida batafsil ma'lumotlar, jumladan, qo'shin

tarkibi, tuzilishi, rahbarlari, qurollanishi va taktikasi haqida gaplashamiz. Ma'lumotlar asosan temuriy yozuvlari (masalan, "Zafarnoma" Sharafuddin Ali Yazdiy), Usmonli va Yevropa manbalari (Ibn Arabshoh, Klavixo), shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarga asoslangan.

Qo'shin Tarkibi va Umumiy Soni

Temur qo'shini Anqara jangiga yetib kelganda taxminan 140-200 ming askardan iborat bo'lgan, bu raqam manbalarda farq qiladi (masalan, temuriy yozuvlarda 200 ming, Usmonli manbalarida 140 ming deb ko'rsatiladi). Bu qo'shin Markaziy Osiyo, Eron, Suriya va Anadolu yurishlaridan yig'ilgan bo'lib, turli millatlar va qabilalardan tashkil topgan: asosan turkiy-mo'g'ul qabilalari (barlos, jaloyir, qo'nqiro, naymon, arg'un), shuningdek, forslar, arablar, gruzinlar va hatto hindistonliklar. Qo'shinning asosiy qismi otliq askarlar (suvorilar) bo'lib, ular 80-90% ni tashkil etgan. Piyoda qismi (piyodalar) esa 10-20% atrofida bo'lib, asosan qamal va mudofaa vazifalarini bajargan.

- Otliq qism: Yengil otliqlar (tez harakat va razvedka uchun) va og'ir otliqlar (hujum va qarshi zarba uchun). Ular mo'g'ul an'analariga asoslangan, ammo Temur tomonidan takomillashtirilgan: har bir otliq kamon, qilich va nayza bilan qurollangan. Qo'shinning chaqqonligi Usmonli piyodalariga (yanichar va sipoxiy) qarshi ustunlik bergan.

- Piyoda qism: Asosan elita piyodalar (qalqonli jangchilar) va artilleriya (tosh tashlovchi mashinalar, donjonlar). Temur oldingi yurishlarda qo'lga kiritilgan texnologiyalarni ishlatgan, masalan, Eron va Suriyadan olingan qurollar.

- Maxsus elementlar: 32 ta jang fil (fillar), ular jang oldida dushman qo'shinini qo'rqitish va piyodalar chizig'ini buzish uchun ishlatilgan. Shuningdek, pionerlar (muhandislar, qamal quruvchilar), logistik xizmat (oziq-ovqat va suv ta'minoti) va ayollar (qo'shin orqasida yordam beruvchi). Qo'shin tarkibida artilleriya elementlari ham bo'lgan, ammo ular asosiy emas edi – Temur ko'proq moslashuvchanlikka tayanardi.

- Milliy tarkib: Qo'shin "Chag'atoy cheri" (Chag'atoy qo'shini) deb atalgan, ammo u turkiy-mo'g'ul sintezi edi. Temur o'z qo'shinini oilaviy rahbarlar orqali boshqargan, bu esa sadoqatni ta'minlagan.

Qo'shin jangga 1399-yildan beri tayyorlanib, Anadolu bo'ylab yurish qilgan. Temur logistika va ta'minotga katta e'tibor bergan: qo'shin suv tanqisligini oldini olish uchun Qizil daryo bo'yini egallagan, bu Usmonli qo'shinini (taxminan 85-160 ming) zaiflashtirgan.

Jangdagi Tuzum va Rahbarlar

Temur qo'shini klassik mo'g'ul-temuriy tuzum – "tul" (markaz), "o'ng qanot", "chap qanot" va "zahira" bo'yicha joylashtirilgan. Bu tuzum mudofaa pozitsiyasida bo'lib, fil va otliqlar oldinga chiqarilgan. Qo'shin Anqara shahri orqasida (shahar devorlari mudofaa uchun ishlatilgan) tizilgan bo'lib, chap qanot Shahruh mirzo, o'ng qanot Mironshoh mirzo tomonidan boshqarilgan. Jang maydoni (Chubuk tekisligi) daryo va tepaliklardan foydalangan holda tanlangan.

Quyidagi jadvalda batafsil tuzum ko'rsatilgan (taxminiy sonlar manbalarga asoslangan):

Qism	Soni (taxminiy)	Rahbar	Vazifasi va Xususiyatlari
Markaz (Tul)	30-50 ming	Amir Temur shaxsan	Qo'shinning asosiy kuchi, og'ir otliqlar va fil (32 ta). Dushman hujumini qaytarish va qarshi zarba berish. Temur bu yerda shaxsiy nazoratni ta'minlagan, ammo jang boshida mudofaa taktikasi qo'llagan.
O'ng qanot	40-60 ming	Mironshoh mirzo (Temur o'g'li) va amir Jahonshoh	Usmonli chap qanotiga (Anadolu qo'shini) hujum qilish. Yengil otliqlar asosida, tez manevr uchun. Bu qism tatariy askarlarning o'tishidan keyin ustunlikka erishgan.

Qism	Soni (taxminiy)	Rahbar	Vazifasi va Xususiyatlari
Chap qanot	40-60 ming	Shahruh mirzo (Temur o'g'li) va Xalil sulton (nevarasi)	Usmonli o'ng qanotiga (Rumeliya qo'shini) qarshi. Piyoda va otliqlar aralash, dushman orqasiga o'tish taktikasi. Shahruhning rahbarligi qo'shinning moslashuvchanligini ta'minlagan.
Old qism (Vanguard)	20-30 ming	Nevaralar (Abu Bakr mirzo, Muhammad sulton va boshqalar)	Jang boshida dushmanni sinash va fil bilan hujum qilish. Ular Usmonli sipoxiy va yanicharlarini buzgan.
Zahira (Orqa qo'shin)	20-30 ming	Sulton Mahmudxon va boshqa amirzodalar	Qo'llab-quvvatlash va ta'qib uchun. Jang oxirida Boyazidni asir olishda muhim rol o'ynagan.

Strategiya va Taktika

Temur qo'shini mudofaa pozitsiyasini egallab, Usmonli qo'shinini hujumga majburlagan: fil va otliqlar oldinga chiqarilgan, qanotlar esa qarshi hujum uchun tayyor bo'lgan. Muhim taktikalar:

- Suv ta'minoti: Temur daryoni egallab, Usmonli qo'shinini suvsiz qoldirgan, bu issiq iyul kunida dushman charchagan.
- Sarosima: Tatariy askarlar (Boyazid qo'shinidagi) Temur tomoniga o'tgan, bu Usmonli chap qanotini zaiflashtirgan.
- Manevr: Otliqlarning tezligi bilan qanotlar dushman orqasiga o'tib, qurshov yaratgan.

Natijada, Temur qo'shini 20-25 ming yo'qotish bilan g'alaba qozongan, Usmonli qo'shini esa deyarli butunlay tor-mor etilgan (Boyazid asir olingan).

Tarixiy Ahamiyati va Manbalar

Bu jang Usmonli imperiyasida 11 yillik taxt kurashini (Fetna davri) keltirib chiqargan va Temuriy imperiyasini cho'qqiga olib chiqqan. Manbalar orasida "Zafarnoma" va Ibn Arabshohning "Ajoib al-Maqdur" asarlari asosiy. Zamonaviy tadqiqotlarda (masalan, Brill nashriyoti) qo'shin tuzilishi batafsil o'rganilgan.

Ko'pgina tarixchilar Anqara jangidagi Temur g'alabasini nafaqat qo'shin sonining ko'pligi, balki harbiy intizom, taktik moslashuvchanlik va jang maydonining geografik afzalliklaridan oqilona foydalanish bilan bog'lashadi. Boyazidning armiyasi esa tezkor yurish va uzoq masofadan charchagan holda jangga kirgan. Bundan tashqari, Usmonli qo'shinida ichki kelishmovchiliklar ham mavjud edi.

Ba'zi manbalarda Temurning jangdagi g'alabasi "strategik sabr va razvedka ustunligi" sifatida talqin qilinadi. Bu holat Temurning harbiy san'atdagi yuksak mahoratini isbotlaydi.

Xulosa

Amir Temurning Anqara jangidagi qo'shin tuzilishi o'rta asr Sharq harbiy san'atining eng yuqori namunasi bo'lib, u quyidagi xulosalarni beradi: Temur qo'shinining qat'iy ierarxiyasi, intizomi va strategik rejalashtiruv g'alabaning asosiy omili bo'lgan. Jangda geografik joylashuv, razvedka va kommunikatsiya tizimlari muhim rol o'ynagan. Temur harbiy islohoti keyingi asrlar davomida turkiy va fors davlatlariga kuchli ta'sir ko'rsatgan.

Temuriylar davri harbiy tajribasini zamonaviy harbiy strategiya ta'limiga kiritish;

Tarix fanlarida Anqara jangi harbiy tuzilma modeli asosida maxsus kartografik rekonstruksiya mashg'ulotlarini tashkil etish;

O'zbekiston tarixiy-madaniy merosida Temuriylar harbiy tizimi haqidagi ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish.

ADABIYOTLAR.

1. Abdullayev, U. (2025). Amir Temur's Military Art: Structure, Tactics, and Martial Skills. Inlibrary.uz. inlibrary.uz

2. Batirov, D. (2025). Amir Timur – the Founder of a Centralized ... (maqola). JASSs. inlibrary.uz
3. Jackson, Peter. Military History: Amir Timur. Oxford Bibliographies. (Yangilangan sharh, 2024) oxfordbibliographies.com
4. Kadyrov, T., & Ismanov, A. (2024). "The Role and Place of Amir Temur in the History of Central Asia." Journal of Osh State University. History, 3(2), 20–25. Journal of Osh State University. History
5. Amir Timur's military campaigns in English sources (2025). ESICONF. Esiconf
6. Military Campaigns of Amir Temur (Based on Historical Sources) (2025). SupportScience.uz. supportscience.uz
7. Chaliand, Gérard. (2014). "Timur the Lame." In A Global History of War: From Assyria to the Twenty-First Century (pp. 151–155). University of California Press. De Gruyter Brill
8. Manz, Beatrice F. "Military Manpower in Late Mongol and Timurid Iran." Asie Centrale (OpenEdition).